

BERTIL FALK:

Lagprövning av löntagarfonder

Företagareförbundet har stämt staten för beslutet om löntagarfonder. Finner man vid lagprövningen att denna lag strider mot grundlagen kan staten tvingas att återbetala de belopp företagen betalt till fonderna. Vill socialdemokraterna ha kvar fonderna måste de då försöka få en grundlagsändring till stånd. Företagareförbundet har i alla händelser pekat på möjligheten till lagprövning och det torde följas av fler liknande fall.

Företagareförbundet har på försommaren 1984 inlämnat en noga förberedd stämning riktad mot den svenska staten. Där ifrågasätts om riksdagens beslut om införande av löntagarfonder verkligen står i överensstämmelse med Svea rikets grundlag.

Detta är redan i sig en mycket dramatisk stämning. Men den har implikationer, som faktiskt kan sträcka sig långt utöver den stora sakfrågan, den som gäller löntagarfondernas grundlagsriktighet.

Vad företagareförbundet genom sin advokat Göran Luterkort begär med sin stämning är att en lagprövning ska göras.

Detta är mycket ovanligt i vårt land.

Vad är då lagprövning? Jo, det handlar om möjligheten att gå till domstol och få prövat om en av riksdagen stiftad vanlig lag står i överensstämmelse med av samma riksdag stiftad övergripande lag, det vill säga grundlag.

Att en lagprövningsrätt finns i vårt land ansåg man under den stora författningsdebatten för några decennier sedan. Lagprövningsrätten finns också inskriven i regeringsformen.

Jag ska här inte gå in på löntagarfondsfrågan, utan istället ta upp vad resultatet kan bli av företagareförbundets djärva och nyskapande initiativ att stämma staten och kräva lagprövning.

Om det skulle vara på det sättet att domstol finner att det är uppenbart att löntagarfonderna strider mot regeringsformen och europakonventionen om de mänskliga rättigheterna (som också åberopas i stämningsansökan), så innebär det inte bara att staten måste betala tillbaka till företagen de pengar som betalats in till fonderna. Dessutom uppstår frågan hur pass fäst socialdemokratin är

Bertil Falk är nattreporter på Kvällsposten i Malmö.

vid sina fonder.

Om socialdemokraterna vill ha kvar fonderna trots att de enligt domstol står i strid med den demokratiska grundlagen, ja, då måste man från socialdemokratiskt håll försöka få en grundlagsändring till stånd.

En sådan ändring av grundlagen skulle i sin tur innebära att man påbörjar en övergång till ett annat politiskt system än det som stadgas i nuvarande grundlag.

Om detta skulle bli en bieffekt av en framgång i domstol för företagareförbundet, då skulle Sverige få uppleva den förmodligen mest uppslitande politiska striden i detta århundrade. Den skulle utan tvekan överskugga både ATP-striden och de motsättningar som föregick folkomröstningen i kärnkraftsfrågan.

Det är en sida av saken.

Inspiration åt andra

En annan sida av saken är inte lika dramatisk, men kan få ännu större betydelse på sikt. Även om företagareförbundet skulle förlora i domstol (och vi får, som Göran Luterkort antagit, utgå ifrån att hur det än går, så kommer frågan att passera genom alla instanser upp till HD), så kan förbundets initiativ komma att fungera som inspiration, ja, en sorts blåkopia för liknande aktioner i framtiden i andra frågor.

Det faktum att vi har lagprövningen inskriven i grundlagen, men att lagprövning sällan begärs, kan till en viss del bero på att förberedelsearbetet inför en ny lagstiftning i allmänhet är ganska grundligt med ett omfattande remissförfarande och granskning med hjälp av juridisk expertis i utskotten. De politiker

som sedan fattar besluten i riksdagen är själva (och det oavsett om de röstar ja eller nej till en fråga) knappast motiverade för att i efterhand pröva det som de redan i förväg "lagprövat".

... då skulle Sverige få uppleva den förmodligen mest uppslitande politiska striden i detta århundrade.

Betecknande är också att det är en organisation, företagareförbundet, som funnit det i linje med sina stadgar att slå vakt om företagsamheten i landet genom att kräva lagprövning vid domstol.

När nu företagareförbundet genom sin åtgärd visar, att den här möjligheten finns, kan vi i förlängningen av dess initiativ förvänta oss att flera, både enskilda och andra juridiska personer, upptäcker denna hittills outnyttjade möjlighet att komma till rätta med diskutabla riksdagsbeslut.

Starka skäl för prövning

Visserligen gäller det för var och en som vill stämma staten, att lägga fram goda motiv i sin stämningsansökan. Man kan förvisso inte komma dragande med vilka lösa boliner som helst. Det har inte heller företagareförbundet gjort.

Det är i RF 11:14 som lagprövningen är inskriven. Där heter det: "Finner domstol eller annat offentligt organ att en föreskrift står i strid med bestämmelse i grundlag eller annan överordnad författning eller att stadgad ordning i något väsentligt hänseende har åsidosatts vid

dess tillkomst, får föreskriften icke tillämpas. Har riksdagen eller regeringen beslutat om föreskriften, skall tillämpningen dock underlåtas endast om felet är uppenbart.”

Det krävs alltså extra kraftfull bevisföring för att undanröja ett riksdagsbeslut som strider mot grundlag. Det räcker inte att med riksdagen begått ett fel. Detta fel måste vara uppenbart.

Advokat Göran Luterkort och företagareförbundet anser att felet är uppenbart när det gäller riksdagsbeslutet om införande av löntagarfonder. Och visst förefaller det ”uppenbart” att företagen inte får någon som helst ersättning för den expropriering som löntagarfonderna innebär. Därmed skulle löntagarfonderna innebära en konfiskering, som

strider mot RF 2: 18.

Där heter det så här: ”Varje medborgare vilkens egendom tagits i anspråk genom expropriation eller annat sådant förfogande skall vara tillförsäkrad ersättning för förlusten enligt grunder som bestämmes i lag.”

Företagareförbundet åberopar bland mycket annat just denna paragraf i RF i sin stämningsansökan.

Företagareförbundet har i alla händelser satt en rejäl juridisk/politisk snöboll i rullning. Den kan växa till ett snöskred. Och oavsett vilket resultatet blir av ärendets domstolsbehandling kommer företagareförbundets initiativ med största säkerhet att få konsekvenser, som sträcker sig långt fram i tiden.